

Vroegmoderne tijd

Gebruik bron 1.

De Portugese koning João III besluit in de zestiende eeuw Brazilië te koloniseren.

- 2p **2** Leg uit welke rechtvaardiging João III met dit verslag van Vespucci kan geven voor de kolonisatie van Brazilië, waarbij je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de bron.

Twee gegevens:

- 1 De ontdekkingsreiziger Walter Raleigh organiseerde in 1585 een expeditie naar Noord-Amerika nadat de Engelse koningin Elizabeth I opdracht had gegeven om de mogelijkheden voor Engelse kolonisatie te onderzoeken.
- 2 Walter Raleigh stuurde de tekenaar John White mee met de expeditie om 'naar het leven de natuurlijke bronnen en inwoners te tekenen'. White tekende vissen, planten en dieren en de inheemse Amerikaanse bevolking die kookte en maïs verbouwde. De tekeningen werden gekopieerd en verspreid in Engeland.

- 3p **3** Licht beide gegevens toe door:
- aan te geven waardoor kolonisatie van juist Noord-Amerika paste in het buitenlandse politieke beleid van Elizabeth I
 - uit te leggen dat de verspreiding van de prenten van White de opdracht van Walter Raleigh moest ondersteunen.

Een anekdote:

De Engelsman John Evelyn schreef in september 1641 in zijn dagboek over de bouw van de citadel bij de Nederlandse stad Den Bosch. Met deze citadel werd de verdediging van de stad verbeterd. Evelyn noemde de Nederlanders de grootste experts van heel Europa op het gebied van pompen, omdat hij zag dat het land rondom de stad watervrij werd gemaakt met behulp van watermolens en pompen met een slakkenhuisconstructie.

- 2p **4** Licht deze anekdote toe door:
- met een kenmerkend aspect van de zestiende eeuw de noodzaak voor de bouw van de citadel te verklaren en
 - met een kenmerkend aspect van de zeventiende eeuw de beschreven aanpak in Den Bosch te verklaren.

Gebruik bron 2.

Elisabeth Charlotte geeft een negatieve beschrijving van het hofleven onder Madame de Maintenon. Historici beweren dat deze negatieve beschrijving kan worden verklaard vanuit:

- 1 het absolute karakter van het bewind van Lodewijk XIV en
- 2 een persoonlijk motief van Elisabeth Charlotte.

4p **5** Ondersteun beide verklaringen met een argument **en** leg daarna uit dat je door de tweede verklaring twijfelt aan de betrouwbaarheid van deze beschrijving.

Gebruik bron 3.

Uit deze brief kun je afleiden dat Willem Bosman voorstander is van een koerswijziging in het beleid van de West-Indische Compagnie.

3p **6** Toon dit aan door:

- zonder bron met een kenmerkend aspect van de achttiende eeuw aan te geven op welke handel op dat moment de nadruk ligt en
- met bron uit te leggen welke koerswijziging Bosman voorstelt.

Gebruik bron 4.

Stel: Je schrijft een werkstuk over de textielproductie in Groot-Brittannië, een van de nijverheidstakken die als eerste industrialiseert. Je vindt deze prent en besluit om hem te gebruiken als illustratie van de beginperiode van de industriële revolutie.

4p **7** Leg uit:

- met een verwijzing naar de prent waardoor deze geschikt is als illustratie van de beginperiode van de industriële revolutie en
- zonder bron dat de industrialisatie van juist de textielnijverheid mede noodzakelijk wordt door verbeteringen in de Britse landbouw.

Vroegmoderne tijd

bron 1

In 1503 publiceert de ontdekkingsreiziger Amerigo Vespucci een verslag van zijn eerste reis naar Brazilië. Hij schrijft hierin over de oorspronkelijke bevolking:

Iedereen loopt compleet naakt rond, ze bedekken geen enkel deel van hun lichaam en ze lopen tot hun dood net zo bloot rond als ze zijn geboren. Ze hebben grote stevige lichamen, goed gevormd en in proportie en hebben een kleur die een beetje lijkt op rood. (...) Ze zijn mooi om te zien maar ze vernielen zelf hun uiterlijk want ze boren gaten in hun wangen, lippen, neuzen en oren. En denk maar niet dat die gaten klein zijn of dat ze er maar eentje hebben. Sommigen hebben alleen al in hun gezicht zeven gaten, sommige zo groot als een pruim. Ze stoppen hier blauwe steentjes, stukjes marmer, fraaie albasten kristallen, witte botten en andere versieringen in (...). Ze trouwen met zoveel vrouwen als ze maar willen, een zoon woont samen met zijn moeder, een broer met zijn zuster, neven met nichten (...). En krijgsgevangenen worden niet gedood, niet om hun leven te sparen maar om ze later te slachten om op te eten. Ze eten elkaar, de overwinnaars eten de verliezers en net als ander vlees is mensenvlees onderdeel van het dagelijkse voedsel. (...) Ik was zeventwintig dagen in een stad waar ik gezouten mensenvlees zag dat hing aan balken tussen de huizen.

bron 2

Elisabeth Charlotte is getrouwd met de broer van de Franse koning Lodewijk XIV. In 1688 schrijft ze over Madame de Maintenon, die in het geheim getrouwd is met Lodewijk XIV:

Die oude heks, Maintenon, vindt het leuk om de koning aan te sporen alle leden van de koninklijke familie te haten (...). Alle ministers zitten onder de plak bij deze vrouw en proberen op laaghartige wijze bij haar in de gunst te komen. Alle rechtvaardige en nobele mannen zijn ontevreden maar kunnen niets veranderen aan deze situatie. De jonge mannen [aan het hof] zijn verschrikkelijk gemeen en genieten van het liegen en bedriegen. Zij denken dat het belachelijk is om te proberen een eerlijk mens te zijn.

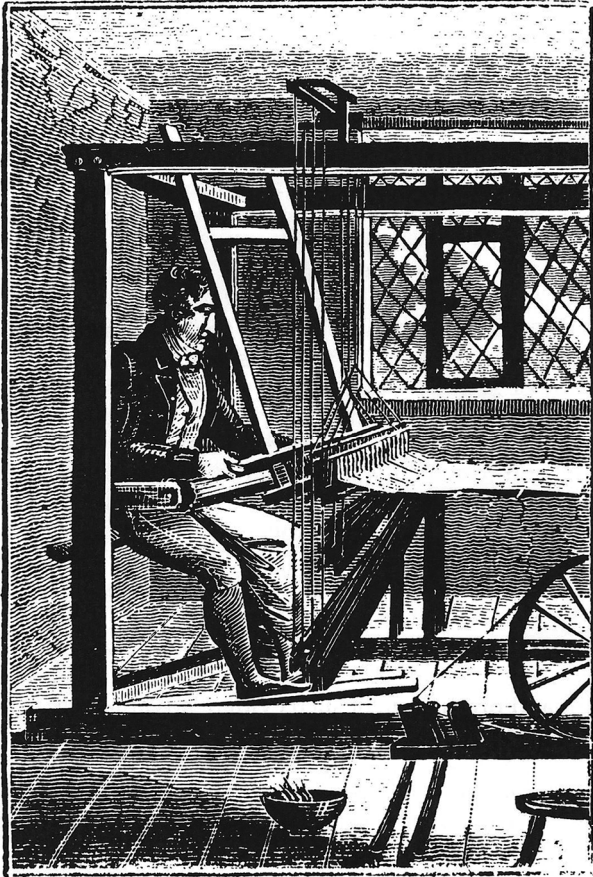
bron 3

Willem Bosman, opperkoopman van de West-Indische Compagnie, schreef in 1703 over zijn verblijf in West-Afrika:

Nu denken in Europa veel mensen, dat de goudmijnen in ons bezit zijn en dat wij (...) slaven voor ons laten werken om het goud naar boven te brengen. Dat denken velen maar het is niet waar. Wij hebben zelf geen toegang tot die mijnen en ik ken ook eigenlijk niemand die ooit zo'n mijn heeft gezien. En daar is dan een goede reden voor: de zwarten zien deze vindplaatsen als een heiligdom en zullen alle mogelijke middelen gebruiken om indringers te weren. [Nadat hij heeft beschreven op welke manier in Afrika goud wordt gedolven, vervolgt hij:] Er bestaat geen enkele twijfel: als dit land aan de Europeanen zou behoren, zouden er veel meer schatten aan de oppervlakte komen, dan nu bij de zwarten het geval is.

bron 4

Prent van rond 1800 van een Engelse wever:

Toelichting:

De wever zit achter een weefgetouw in zijn werkplaats. Op de voorgrond staat een spinnewiel.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.